
Subhashitam

——
సుభాషితమ్

——
Document Information

Text title : shubhaashita

File name : shloka3.itx

Category : misc, shloka

Location : doc_z_misc_general

Author : traditional

Transliterated by : acharyaonline.com

Proofread by : Anuradha anuraadha_ts at yahoo.co.in and Sunder Hattangadi.com.

Latest update : August 20, 2003

Send corrections to : Sanskrit@cheerful.com

This text is prepared by volunteers and is to be used for personal study and research. The file is not to be copied or reposted without permission, for promotion of any website or individuals or for commercial purpose.

Please help to maintain respect for volunteer spirit.

Please note that proofreading is done using Devanagari version and other language/scripts are generated using **sanscript**.

October 3, 2021

sanskritdocuments.org

సుభాషితమ్

మనోజవం మారుతతుల్యవేగం

జితేంద్రియం బుద్ధిమతాం వరిష్ఠమ్ ।

వాతాత్మజం వానరయూథముఖ్యం

శ్రీరామదూతం శిరసా నమామి ॥ var శరణం ప్రపద్యే

I prostrate to the lord Hanuman the son of wind God,

who is swift like the mind and wind, mastered the senses, intellect,

foremost among the vAnarAs or monkeys and the devotee of Lord Rama.

శ్రద్ధావాల్లభతే జ్ఞానం తత్పరః సంయతేంద్రియః ।

జ్ఞానం లబ్ధ్వా పరాం శాంతిమచిరేణాధిగచ్ఛతి ॥

He who has mastered his senses, is exclusively devoted to his

practice and is full of faith, attains Knowledge; having had the

revelation of Truth, he immediately attains supreme peace (in the

form of God-Realization)

సత్యం బ్రూయాత్ప్రియం బ్రూయాన్న బ్రూయాత్ సత్యమప్రియమ్ ।

ప్రియం చ నాన్యతం బ్రూయాదేష ధర్మస్సనాతనః ॥

Speak the truth and speak to please; speak not the truth to

displease; speak not untruth to please; this is eternal virtue.

శుక్లామృతరథరం విష్ణుం శశివర్ణం చతుర్భుజమ్ ।

ప్రసన్నవదనం ధ్యాయేత్ సర్వ విఘ్నాపశాంతయే ॥

I meditate on the glorious lord (Vinayaka) clad in sparkling white

robes, omnipresent, bright white in hue, endowed with four arms

and a benign smiling face to ward off all kinds of impediments.

ధూమేనావృయతే వహ్నిర్యథాదర్శో మతేన చ ।
యథోల్బేనావృతో గర్భస్తథా తేనేదమావృతమ్ ॥

As a flame is covered by smoke, mirror by dirt and embryo by the
amion, so is knowledge covered by desire.

ఉత్సాహః సాహసం ధైర్యం బుద్ధిః శక్తిః పరాక్రమః ।
షడేతే యత్ర తిష్ఠన్తి తత్ర దేవోఽపి తిష్ఠతి ॥

Perseverance, daring, courage, wisdom, strength and valor.
Where these six are, there is god.

ఆదిత్యాయ చ సోమాయ మङ్గలాయ బుధాయ చ ।
గురు శుక్ర శనిభ్యశ్చ రాహవే కేతవే నమః ॥

Salutations to the great Lords (Navagrahas or the nine planets).
The nine planets, which are worshipped by the mankind are Aditya
(Sun), Soma (Moon), Mangala (Mars), Budha (Mercury), Guru (Jupiter),
Shukra (Venus), Shani (Saturn), Rahu and Ketu.

కర్మణ్యేవాధికారస్తే మా ఫలేషు కదాచన ।
మా కర్మఫల హేతుర్భూర్మా తే సజ్జోస్త్యకర్మణి ॥

Your right is to work only, but never to the fruit thereof.
Be not instrumental in making your actions bear fruit, nor
let your attachment be to inaction.

పుస్తకేషు చ యా విద్యా పరహస్తే చ యద్ధనమ్ ।
సమయే తు పరిప్రాప్తే న సా విద్యా న తద్ధనమ్ ॥

Knowledge which is in the form of a book is not knowledge.

Money in the hands of another is not money. The reason is both the knowledge in the book and the money with somebody else are of no use in time of your need.

వసుదేవసుతం దేవం కంసచాణూరమర్దనమ్ ।
దేవకీపరమానందం కృష్ణం వందే జగదురుమ్ ॥

I salute the great Lord Krishna, the preceptor of the worlds,
the beloved son of Devaki and Vasudeva and the suppressor of
Kamsa and ChAnoora.

కృషితో నాస్తి దుర్భిక్షం జపతో నాస్తి పాతకమ్ ।
మౌనేన కలహో నాస్తి నాస్తి జాగరతో భయమ్ ॥

Cultivation eliminates famine. Sins by reciting the name of God.
Quarrels are eliminated by maintaining silence and fear by taking
proper precautionary measures.

ప్రస్తావనదృశం వాక్యం స్వభావనదృశీం క్రియామ్ ।
ఆత్మశక్తిసమం కోపం యో జానాతి స పణ్డితః ॥

A person is said to be a Scholar, who Speaks accordingly, works
to the interest of others and knows one's limitations in anger.

వేదమూలమిదం జ్ఞానం భార్యమూలమిదం గృహమ్ ।
కృషిమూలమిదం ధాన్యం ధనమూలమిదం జగత్ ॥

Veda is the root of knowledge; wife is the root of family;
agriculture is the root of grain; wealth is the root of this world.

వృశ్చికస్య విషం పుచ్ఛం మక్షికస్య విషం శిరః ।
తక్షకస్య విషం దంష్ట్రా సర్వాణాం దుర్జనే విషమ్ ॥

The poison of a scorpion is in it's tail; the poison of a fly

---

is in it's head; the poison of a snake is in it's fangs; the
poison of a wicked person is in his whole body.

త్యజేదేకం కులస్యార్థే గ్రామస్యార్థే కులం త్యజేత్ ।
గ్రామం జనపదస్యార్థే ఆత్మార్థే పృథీవీం త్యజేత్ ॥

One should abandon a person who brings bad name to the family.
For the sake of a village, a family which brings bad name, can be
abandoned. A village, which causes disrespect to the country,
can be abandoned. One should abandon the place he is living,
if it brings troubles to oneself.

అజ్కార కారణమపి తుషహినశ్చేత్తణ్ణుతో న రోహతి హి ।
అతివతురోఽపి సహాయాద్విना న కర్మాణి నిర్వహతి తోకే ॥

The rice grains cannot sprout without the husk covering it.
Similarly, people capable of doing great things cannot perform
without the help of others.

సాధుజనయోపకృతిః కలితా భాతి హి శిలాలిపి సమానా ।
జలవిలిఖిత లిపి తుల్యా సన్ రచితా సా విశుష్క హృదయాయ ॥

The help done to a noble person will be like writing on the rock.
But the help done to a heartless person will be like writing on the
surface of water.

విషాదప్యమృతం గ్రాహ్యం బాలాదపి సుభాషితమ్ ।
అమిత్రాదపి సద్వృత్తమమేధ్యాదపి కాఞ్చనమ్ ॥

Nectar should be taken even out of poison, a maxim should be
received even from a child, good nature should be acknowledged
even in an enemy and gold should be taken even out of filth.

శర్వరిద్ధిపకశ్చన్ద్రః ప్రభాతే దీపకో రవిః ।
త్రైలోక్యదీపకో ధర్మః సుపుత్రః కులదీపకః ॥

The moon is the light of the night, the sun is the light of the day,
virtue is the light of the three worlds and a good son is the
light of the family.

స్వగృహే పూజ్యతే మూర్ఖః స్వగ్రామే పూజ్యతే ప్రభుః ।
స్వదేశే పూజ్యతే రాజా విద్వాన్ సర్వత్ర పూజ్యతే ॥

A fool is honored in his own house, a landlord is honored in his
own village, a king is honored in his own country and a scholar is
honored everywhere.

చలచ్ఛిత్తం చలో విత్తం చలజ్జీవన యౌవనమ్ ।
చలాచలమిదం సర్వం కీర్తిర్యస్య సజీవతి ॥

Mind is unstable. It loves to think of a variety of subjects at
a time. Wealth is transitory. It changes hands frequently.
Life is unstable. It goes through the aging process and fades
out finally. Youth is transitory. It ends with the age. However,
name and fame are stable. Only he who has acquired name lives for ever.

కోకిలానాం స్వరోరూపం పాతివ్రత్యం తు యోషితామ్ ।
విద్యా రూపం విరూపానాం క్షమా రూపం తపస్వినామ్ ॥

The voice is the beauty of cuckoos, Character is the beauty of women,
Learning is the beauty of the deformed and patience is the beauty of ascetics.

దాతృత్వం ప్రియవక్తృత్వం ధీరత్వముచితజ్ఞతా ।
అభ్యాసేన న లభ్యంతే చత్వారాః సహజాగుణాః ॥

Liberality, sweetness of speech, courage and judgement are the
four natural qualities, which can not be attained by practice.

They come naturally.

ఉద్యోగినం పురుషసింహముపైతి లక్ష్మీః
దైవేన దేయమితి కాపురుషా వదన్తి ।
దైవం నిహత్య కురు పౌరుషమాత్మశక్త్యా
యత్పైకృతే యది న సిద్ధ్యతి కోఽత్ర దోషః ॥

Fortune favors the persevering and stouthearted man. Most of
the dejected blame the destiny and say 'Destiny must give us'.
Exercise all your powers regardless of destiny. If your hard
work fails there will be nothing to blame.

ఉత్తమా మానమిచ్ఛన్తి ధనమానౌ హి మధ్యమాః ।
అధమా ధనమిచ్ఛన్తి మానో హి మహతాం ధనమ్ ॥

Men can be classified into three categories. Uttama or the best,
Madhyama or the mediocre and Adhama or the least. Best of the men
seek honor. Mediocre seek wealth and honor. Those in bottom seek
wealth. Honor is wealth to great men.

అన్నదానాత్పరం దానం న భూతం న భవిష్యతి ।
అన్నేన ధార్యతే సర్వం జగదేతచ్ఛరాచరమ్ ॥

Donating food is a great deed and there can be nothing equivalent to
this-neither in the past nor future. This whole world of animate and
inanimate depend on food

ఖిలానాం దుర్జనానాం చ ద్వివిధైవ ప్రతిక్రియా ।
ఉపాయాన్ముఖభజ్ఞో వా దూరతో వా విసర్జనమ్ ॥

There are two methods to handle wicked and evil. One is to
disgrace them by a strategy or to leave them at a distance.

యస్య నాస్తి స్వయం ప్రజ్ఞా శాస్త్రం తస్య కరోతి కిమ్ ।
తోచనాభ్యాం విహీనస్య దర్పణః కిం కరిష్యతి ॥

(this shloka poses two questions, for which answers are obvious
and the questions are as follows:)

What will the shAstra do for him who has no sense of his own?

What will a mirror do for him who has lost his eyes?

పరోక్షే కార్య హస్తారం ప్రత్యక్షే ప్రియవాదినమ్ ।
వర్జయేత్తాదృశం మిత్రం విషకుమ్భం పయోముఖమ్ ॥

A person, though a friend, who causes damage to the business from
behind but speaks sweet words on the face should be shunned. That
person is compared to a vessel of poison covered with milk on the
top.

రామో రాజమణిః సదా విజయతే రామం రమేశం భజే
రామేణాభిహతా నిశాచరచమూః రామాయ తస్మై నమః ।
రామాన్నాస్తి పరాయణం పరతరం రామస్య దాసోస్మ్యహం
రామే చిత్తలయస్సదా భవతు మే భో రామ మాముద్ధర ॥

Lord Sri Rama, the jewel among kings, always emerges victorious.

I contemplate on Rama, the lord of RamA (LakShmi-Sita Devi).

Rama destroyed the mighty armies of the demons. I salute him

i.e. Lord Rama. There is no greater refuge than lord Rama.

Indeed I am a humble servant of Rama. Let my mind ever meditate
on Rama. O lord Rama! Kindly grant me salvation.

దైవే తీర్థే ద్విజే మన్తే దైవజ్ఞే భిషజే గురౌ ।
యాదృశీ భావనా యస్య సిద్ధిర్భవతి తాదృశీ ॥

In God, in pilgrimage, in a Brahmin, in mantra, in an astrologer,
in a doctor (medicine) and in a Guru, as is the perception, so
is the fulfilment.

జాడ్యం ధియో హరతి సిఞ్చతి వాచి సత్యం
మానోన్నతిం దిశతి పాపమపాకరోతి ।
చిత్తః ప్రసాదయతి దిక్షు తనోతి కీర్తిం
సత్సంజ్ఞః కథయ కిం న కరోతి పుంసామ్ ॥

What does not good association do for men? It removes the dulness of their intellects, it sprinkles truth in their speech, it brings the highest honors for them, expels sin from them, it purifies their minds and spreads their fame in all the directions.

నరమృగపతిః వర్షాలోకనభ్రాస్త నారీ
నరదనుజ సుపర్వ వ్రాత పాతాలలోకః ।
కరజ కులిశ పాలి భిన్న దైత్యేంద్ర వజ్రః
సురరిపు బలహంతా శ్రీధరోస్తు శ్రియే వః ॥

May Lord Vishnu (the bearer of LakShmi), the destroyer of the armies of the demons, be the bestower of prosperity on us. The Lord, at the sight of whose man-lion (Narasimha) form multitudes of men, women, gods, demons and the denizens of the netherworld were frightened, and who tore as under the chest of the king of demons Hiranyakasipa with the thunder-bolt like sharp nails.

పక్ష్యైర్వినా సరో భాతి సదః ఖలజనైర్వినా ।
కటువర్జైర్వినా కావ్యం మానసం విషయైర్వినా ॥

A lake without mire (mud), a meeting without fools and wicked persons, a kAavya (an epic) without harsh words and the mind without wordly pleasures shine well in the world.

అమృతా భిద్యతే నేతుః తథా మస్త్రోఽప్యరక్షితః ।
పైశున్యాద్భిద్యతే స్నేహః వాచా భిద్యేత కాతరః ॥

A bridge or a barrage will be damaged by rapid flow of water.

A mantra (a mystic word) will be spoiled without practice.

The friendship will be lost with vicious nature or tale-bearing nature and a

timid person will be conquered even by a word.

యా దేవి సర్వభూతేషు బుద్ధిరూపేణ సంస్థితా ।

నమస్తస్యై నమస్తస్యై నమస్తస్యై నమోనమః ॥

I offer repeated salutations to that devi (Durga) who resides in all the living beings in the form of the intellect.

ఆకారైః ఇజ్జితైః గత్యా చేష్టయా భాషణేన చ ।

నేత్ర వక్త్ర వికారైశ్చ లక్ష్మితేఽన్తర్గతం మనః ॥

The inherent nature of a person is revealed by his appearance, gestures, behaviour, actions, the way he talks, by the contractions of the face and by the movements of the eyes.

ఉపదేశోహి మూర్ఖాణాం ప్రకోపాయ న శాన్తయే ।

పయః పానం భుజంగానాం కేవలం విషవర్ధనమ్ ॥

Milk consumed by snakes increases their poison. Similarly advice given to fools make them even more furious instead of pacifying them.

వక్రతుణ్ణ మహాకాయ సూర్యకోటి సమప్రభ ।

నిర్విఘ్నం కురు మే దేవ సర్వకార్యేషు సర్వదా ॥

O Lord, the one with a looped trunk, a body of gigantic proportion and as resplendent as the combined lusture of a crore suns, kindly do make all my enterprises free from any obstacles always.

ఆలస్యం మదమోహౌ చ చాపలం గూఢ్ఘ్రిరేవ చ
స్తబ్ధతా చాభిమానిత్వం తథాఽత్యాగిత్వమేవ చ ।
ఏతే వై సప్త దోషాః స్యుః సదా విద్యార్థినాం మతాః ॥

Laziness, pride, ignorance, fickle mindedness, talking to each other
(gossiping), idleness, possessive altitude are the seven drawbacks
found in
students.

భృత్యైర్వి నా స్వయం రాజా లోకానుగ్రహకార్యపి ।
మయాఘైరివ దీప్తాంశుః తేజస్యపి న శోభతే ॥

A king (leader), though he looks after the welfare of the people,
does not
shine without the help of his subordinates. Though the sun is
radiant, it does
not shine without its rays.

దుర్జనః ప్రియవాది చ వైతద్విశ్వాసకారణమ్ ।
మధు తిష్ఠతి జిహ్వగ్రే హృది హాలాహలం విషమ్ ॥

A wicked person who speaks sweet is not trustworthy. On the tip of
his tongue
there is honey but dreadful poison in his heart.

బుద్ధిర్యస్య బలం తస్య నిర్బుద్ధేస్తు కుతో బలమ్ ।
పశ్య సింహో మదోన్మత్తః శశకేన నిపాతితః ॥

A person who has wisdom, has strength.
How can there be strength to a person who has no wisdom?
Even a story says that a strong lion was drowned by a hare.

సముద్రమన్థనే లేభే హరిర్లక్ష్మీం హరో విషమ్ ।

భాగ్యం ఫలతి సర్వత్ర న విద్యా న చ పౌరుషమ్ ॥

At the churning of the ocean, Hari (Lord Vishnu) obtained LakShmi and Hara

(Lord Shiva) obtained poison.

Hence fortune is fruitful everywhere, neither learning nor human efforts.

సరస్వతి మహాభాగే విద్యే కమలలోచనే ।

విద్యారూపే విశాలాక్షి విద్యాం దేహి నమోఽస్తుతే ॥

O most auspicious Goddess of knowledge!

The one with beautiful and big eyes that resemble the lotus petals,

O bestower

of wisdom, mother Saraswathi, kindly bless me with knowledge.

I salute you.

యో న వేత్తి గుణాన్ యస్య న తం నేవేత పణ్ణితః ।

న హి తస్మాత్ఫలం కిఞ్చిత్సుకృష్టాదూశరాదివ ॥

A scholar should not serve a person who does not recognise his virtues,

ploughing a barren land is futile.

స్వభావో నోపదేశేన శక్యతే కర్తుమన్యథా ।

సుతప్తమపి పానీయం పునర్నచ్చతి శీతతామ్ ॥

It is not possible to change the nature of a person by a good advice, though

water is boiled, it invariably cools down.

సగుణో నిర్గుణో వాపి సహాయో బలవత్తరః ।

తుషేణాపి పరిభ్రష్టః తణ్ణువో నాఙ్కరాయతే ॥

One may have talent or not, a companion is an additional strength.
Rice deprived of husk will not sprout.

రామాయ రామభద్రాయ రామచంద్రాయ వేధసే ।
రఘునాథాయ నాథాయ సీతాయాః పతయే నమః ॥

I salute the lord of Seeta Devi, known as RAma, RAmabhadra,
RAmachandra,
the one who is in the form of the creator, lord RaghunAtha.

దక్షిణే లక్ష్మణో యస్య వామే చ జనకాత్మజా ।
పురతో మారుతిర్యస్య తం వందే రఘునన్దనమ్ ॥

I salute the descendent of raghu i.e. Lord Rama, whose right and
left flanks
are adorned by sri LakShmana and Seeta devi respectively and Hanuman
sit in
front.

ప్రాణం చాపి పరిత్యజ్య మానమేవాభి రక్షతు ।
అనిత్యో భవతి ప్రాణో మానమాచన్ద్రతారకమ్ ॥

Even at the cost of one's life one should preserve his honour, as
life is temporary and honour is ever lasting as the moon and stars.

పరివర్తని సంసారే మృతః కో వా న జాయతే ।
సః జాతః యేన జాతేన యాతి వంశః సమున్నతిమ్ ॥

In this ever changing world who is not born or dead?
He alone is born by whose birth the family attains eminence.

అజ్ఞానానన్దనం వీరం జానకీ శోకనాశనమ్ ।
కపీశమక్షహన్తారం వందే లక్ష్మణ భయఙ్కరమ్ ॥

I seek the refuge of the lord of monkies(Hanuman) who is the son
of mAta anjana, valorous, the destroyer of seetAdevi's afflictions,
the slayer of demons and a terror to Lanka.

విద్యా నామ నరస్య రూపమధికం ప్రచ్ఛన్నగుప్తం ధనం
విద్యా భోగకరీ యశస్సుఖకరీ విద్యా గురూణాం గురుః ।
విద్యా బద్ధజనో విదేశ గమనే విద్యా పరా దేవతా
విద్యా రాజసు పూజ్యతే న హి ధనం విద్యావిహీనః పశుః ॥

Knowledge enhances the beauty of a person.
It is a well-protected hidden treasure, which brings prosperity,
fame and happiness. Knowledge is the preceptor of preceptors.
Knowledge substitutes a friend in foreign travels.
It is the supreme god. Only knowledge but not wealth, is respected
by the rulers. A person devoid of knowledge is a beast.

సన్నప్తాయసి సంస్థితస్య పయసో నామాఽపి న శ్రూయతే
ముక్తా కారతయా తదేవ నలినీపత్ర స్థితం దృశ్యతే ।
అన్తః సాగర శుక్తి మధ్య పతితం తస్మౌక్తికం జాయతే
ప్రాయేణాథమ మధ్యమోత్తమ జషాం ఏవంవిధా వృత్తయః ॥

When a drop of water falls on heated iron, it disappears
immediately, whereas
if it happens to fall upon a lotus leaf, it appears like a pearl and
the same
thing turns into a pearl if it chances to drop into the mouth of an
oyster
during the swathi constellation.
Thus the company (bad, mediocre or good) in which a person moves and
lives
determine his future.

అజ్ఞః సుఖమారాధ్యః సుఖతరమారాధ్యతే విశేషజ్ఞః ।
జ్ఞానలవ దుర్విదగ్ధం బ్రహ్మ౭పి నరం న రజ్జయతి ॥

To convince an ignorant person is easy. It is even easier to
convince a
learned person.

But even Lord Brahma cannot explain and convince a person who has
limited knowledge but thinks high of himself.

దౌర్మన్యాన్నృపతిః వినశ్యతి యతిః సంగాత్సుతః లాలనాత్
విప్రోఽనధ్యయనాత్కులం కుతనయాచ్ఛీలం ఖతోపాసనాత్ ।
ప్రీః మద్యాదనవేక్షణాదపి కృషిః స్నేహః ప్రవాస ఆశ్రయాత్
మైత్రీ చాప్రణయాత్సమృద్ధిరనయాత్త్యాగాత్ప్రమాదాద్ధనమ్ ॥

A king is ruined because of bad counsel; an ascetic- by
attachment(to worldly
pleasures); a son -by pampering; a brahmin- by not reciting the holy
scriptures; the family-by a wicked son; modesty- by wine; character-
by association with the wicked; agriculture- by not taking proper care;
affection- due to separation(on account of being apart from each
other); friendship- due to lack of affection; prosperity- due to unlawful
methods and wealth -due to indiscretion in charity and carelessness.

కరే శ్లాఘ్యస్యాగః శిరసి గురుపాద ప్రణయితా
ముఖే సత్యా వాణి విజయి భుజయోః వీర్యమతులమ్ ।
హృది స్వచ్ఛ వృత్తి శ్రుతమధిగతం చ శ్రవణయోః ।
వినాఽప్యైశ్వర్యేణ ప్రకృతి మహతాం మణ్డనమిదమ్ ॥

Ornaments of great people are entirely different. They are all
natural.

Praise-worthy charity- for the hand; submission at the feet of the
elders- for

the head; truthful speech- for the mouth; matchless ever victorious
strength-
for the arms; purity of thought- for the heart and acquired
knowledge of the
holy scriptures- for the ears. (These are the worthy ornaments of
the great by
nature despite the absence of worldly riches.)

దీవ్యం మాత ఫలం ప్రాప్య న గర్వం యాతి కోకిలః ।
పీత్వా కర్దమ పానీయం భేకో బక బకాయతే ॥

The cuckoo has no pride in the possession of a delicious mango
where as a frog
will be croaking by a gulp of muddy water.

రాజా పశ్యతి కర్ణాభ్యాం ధియా పశ్యన్తి పణ్డీతాః ।
పశుః పశ్యతి గంధేన భూతే పశ్యన్తి బర్హరాః ॥

The administrator perceives by his ears, the learned by their
intellect; an
animal perceives by scent and fools by the past.

మనస్యేకం వచస్యేకం కర్మణ్యేకం మహాత్మనామ్ ।
మనస్యన్యద్వచస్యన్యత్కర్మణ్యనయద్దురాత్మనామ్ ॥

At heart, in word, and in deed the good are one; in the wicked,
heart differs
from word and word from deed

తృష్ణాం ఛిన్ధి భజ క్షమాం జహి మదం పాపే రతిం మా కృతాః
సత్యం బ్రూహ్యనుయాహి సాధు పదవీం సేవస్వ విద్యజ్ఞనమ్ ।
మాన్యాన్మానయ విద్విశోఽప్యనునయ ప్రఖ్యాపయ ప్రశ్రయం

కీర్తిం పాలయ దుఃఖితే కురు దయామేతత్సతాం చేష్టితమ్ ॥

Curbing the desire, practicing patience, giving up pride, not
interested in
committing a sin, speaking the truth, following the footsteps of the
good,
serving the scholars, respecting the honourable, pleasing even
enemies, being
modest, protecting fame and kind towards the distressed.
These are the actions of the good.

నిన్దన్తు నీతినిపుణాః యది వా స్తువన్తు
లక్ష్మీః సమావిశతు గచ్ఛతు వా యథేష్టమ్ ।
అద్యైవ వా మరణమన్తు యుగాన్తరే వా
న్యాయాత్పథః ప్రవిచలన్తి పదం న ధీరాః ॥

Brave people do not deviate from the right path whether they are
praised or insulted by the learned, whether goddess of wealth
comes or leaves according to her wish and whether death may
occur today itself or after a long time.

ఐశ్వర్యస్య విభూషణం సుజనతా శౌర్యస్య వాక్సంయమః
జ్ఞానస్యోపశమః శ్రుతస్య వినయో విత్తస్య పాత్రే వ్యయః ।
అక్రోధః తపసః క్షమా ప్రభవితుః ధర్మస్య నిర్వాజితా
సర్వేషామపి సర్వకారణమిదం శీలం పరం భూషణమ్ ॥

Nobility is the ornament of greatness, restraint over speech -of
courage, calmness -of knowledge, obedience- of learning, wise
spending -of wealth, control of one's anger- of penance,
patience of efficiency, straight forwardness- of dharma.
Good conduct is the base for all the above qualities and is
the greatest ornament of all.

పరోపదేశే పాణ్డిత్యం సర్వేషాం సుకరం నృణామ్ ।
ధర్మే స్వీయమనుష్ఠానం కస్యచిత్తు మహాత్మనః ॥

Expertise in giving advise to others is easy to all men but few
are the great men who themselves practice dharma.

యత్ర ధర్మో హ్యధర్మేణ సత్యం యత్రాన్యతేన చ ।
హన్యతే ప్రేక్షమాణాస్తు హతాః తత్ర సభాసదః ॥

Where dharma is destroyed by adharma and truth by false, there the
courtiers who witness it become themselves deprived.

కరోతు నామ సీతిజ్ఞో వ్యవసాయమితస్తతః ।
ఫలం పునః తదేవాస్య యద్విధేః మనసి స్థితమ్ ॥

Let a person who is an expert in ethical science certainly attempt
this and that, but the result shall be as fate wills it.

మృత్పిణ్డ ఏకో బహుభాణ్డ రూపః సువర్ణమేకం బహు భూషణాని ।
గోక్షీరమేకం బహు ధేను జాతం ఏకః పరాత్మా బహు దేహవర్తిః ॥

One lump of clay is moulded into vessels of many forms, gold is
one made into ornaments of many shapes, the milk is one though
yielded by many cows. Similarly the supreme soul is one
though resides in many bodies.

రాజవత్పృథ్వా వర్షాణి దశ వర్షాణి దాసవత్ ।
ప్రాప్తే తు షోడశే వర్షే పుత్రం మిత్రవదాచరేత్ ॥

A son should be treated, as a prince- for five years, as a slave-
for ten
years and from sixteenth year as a friend.

జనితా చ ఉపనేతా చ యేన విద్యోపదిశ్యతి ।
అన్నదాతా భయత్రాతా పఞ్చావేతే పితరః స్మృతాః ॥

He who brought you forth, he who performed sacred thread ceremony,
he who imparted knowledge, the giver of food and he who saved you
from danger - these five are to be remembered as fathers.

దాతా దరిద్రః కృపణో ధనాఢ్యః పాపీ చిరాయుః సుకృతిః గతాయుః ।
రాజా కులీనః సుకులీ చ భృత్యుః కలౌ యుగి షడ్గుణమాశ్రయన్తి ॥

In the kali yuga people will suffer these six changes: the liberal
man will be poor; the miser will be rich, the sinner will be
long-lived, the good man will be short lived, the king will be
of low birth and he will be served by a man of high birth.

నాస్తి గ్రామః కుతః సీమా నాస్తి విద్యా కుతో యశః ।
నాస్తి జ్ఞానం కుతో ముక్తిరభక్తిరాస్తి కుతస్తు భీః ॥

If there is no village how can there be a boundary? If there is no
learning how can there be fame? If there is no wisdom how can
there be salvation? And if there is no devotion how can
there be under-standing?

అతిదానాద్ధతః కర్ణః అతిలోభాత్సుయోధనః ।
అతికామాద్దశగ్రీవ అతి సర్వత్ర వర్జయేత్ ॥

Karna was ruined by excessive liberality, Suyodhana by excessive
greed, Dashagriva by excessive lust - So excess is to be
avoided in all the things.

ధర్మం చ చిన్తయేత్పాజ్ఞః స్వాహారం నైవ చిన్తయేత్ ।
ఆహారోఽపి మనుష్యాణాం జన్మనా సః జాయతి ॥

The wise should think of virtue and not of the food. The food is
also created
with the birth of men.

దుర్జనః పరిహర్తవ్యో విద్యయాలంకృతోఽపి సన్ ।
మణినా భూషితః సర్పః కిమసౌ న భయంకరః ॥

Though he be adorned with learning, a bad man is to be avoided.
Is a snake adorned with a gem not to be feared?

నారాయణం నిరాకారం నరపీఠం నరోత్తమమ్ ।
నృసింహం నాగనాథం చ తం వందే నరకాస్తకమ్ ॥

I salute to the great Lord Narayana who is nirAkAra, valorous,
super-human, nrisimha, who supressed the dreadful snake
kAliya and killed narakAsura.

న చ విద్యా సమో బద్ధుర్న చ వ్యాధి సమో రిపుః ।
న చాపత్య సమః స్నేహో న చ దైవాత్పరం బలమ్ ॥

There is no relative equal to learning, no enemy is equal to
disease, no affection is equal to that for a child and
there is no power greater than that of god.

రూపయావనసమ్పన్నా విశుద్ధకులసమ్భవాః ।
విద్యాహీనా న శోభంతే నిర్గన్ధా ఇవ కింశుకాః ॥

Even though one may be beautiful or handsome, young and may be
from a good family, the unlearned cannot shine, like
the kimshukA flowers, which are beautiful but no fragrance.

శాస్తాకారం భుజగశయనం పద్మనాభం సురేశం
విశ్వాధారం గగనసదృశం మేఘవర్ణం శుభాంగమ్ ।

లక్ష్మీకాంతం కమలనయనం యోగిభిర్ధ్యానగమ్యం
వందే విష్ణుం భవభయహరం సర్వలోకైకనాథమ్ ॥

I salute the great lord vishnu - whose appearance is serene, rests on the snake Adishesha, possesses lotus in the navel, lord of gods, sustains the universe, infinite as the space, bluish in appearance, handsome, lord of goddess Lakshmi, possesses lotus like eyes, attainable to the great sages through eternal knowledge, eliminates the fear of worldly attachments and the lord of all the worlds.

సర్పః క్రూరః ఖలః క్రూరః సర్పాత్కూరతరః ఖలః ।
మన్తైషధవశః సర్పః ఖలః కేన నివార్యతే ॥

The serpent is cruel, a wicked man is cruel. But a wicked man is cruel more than a serpent. A serpent can be controlled by spells and medicines but by what can a wicked man be controlled?

వసంత యౌవనా వృక్షాః పురుషా ధన యౌవనాః ।
సౌభాగ్య యౌవనా నార్యో యువానో బుద్ధి యౌవనాః ॥

The spring is the youth of trees, wealth is the youth of men, beauty is the youth of women and intelligence is the youth of the young.

మాతృవత్పరదారం చ పరద్రవ్యాణి లోప్తవత్ ।
ఆత్మవత్సర్వ భూతాని యః పశ్యతి స పణ్డితః ॥

He, who looks upon other men's wives as his mothers, other men's money as clods of earth and considers all creatures as himself, is said to be a scholar.

మణిర్లుటతి పాదేన కాచ శిరసి ధార్యతే ।

యధైవాస్తు తథైవాస్తు కాచః కాచో మణిర్మణిహి ॥

A gem is trodden under foot and a glass is worn on the head. Even in that state a glass is glass and a gem is a gem.

దృష్టిపూతం న్యనేత్వాదం వస్త్రపూతం జలం పిబేత్ |
సత్యపూతం వదేద్వాచం మనః పూతం సమాచరేత్ ॥

The foot should be placed on a spot seen to be clean, water should be drunk after having been strained through a cloth, a word should be spoken with truth and a work should be done with consideration.

న విద్యా కారణం పుంసాం భాగ్యమేవ హి కారణమ్ |
పాషాణస్య కుతో విద్యా దేవత్వముపత్తిషతి ॥

The learning of men is not a cause of greatness but the luck. What learning has a stone? But it obtains divinity.

నీచాశ్రయో న కర్తవ్యః కర్తవ్యో మహదాశ్రయః |
ఈశాశ్రయో మహానాగః ప్రప్రచ్ఛ గరుడం సుఖమ్ ॥

The protection of the mean should not be sought but the protection of the great should be obtained - the great serpent protected by Lord shiva enquired about Garuda's health.

గుణిని గుణజ్ఞో రమతే నాగుణ శీలస్య పరితోషః |
అలిరేతి వనాత్కమలం న దర్దురస్త్యేక వాసోఽపి ॥

A man of good qualities is pleased with another good man, but not pleased by the bad man. The bee goes from the forest to the lotus, but not so the frog, though it lives with lotus (in the same pond.)

అటనేన మహారణ్యే సుపన్థాః జాయతే శనైః |

వేదాభ్యాసాత్తథా జ్ఞానం శనైః పర్వతలఙ్ఘనమ్ ॥

The right path will gradually be found in a forest by wandering in it.
Similarly wisdom too will be gradually acquired by study of the holy scriptures, as a mountain is slowly crossed.

గుణదోషౌ బుధౌ గృహ్ణాన్నిన్దక్ష్యేలావివేశ్వరః ।
శిరసా శ్లాఘ్యతే పూర్వం పరం కణ్ఠే నియచ్ఛతి ॥

A wise man deals with merits and demerits as Lord Shiva dealt with the moon and the poison. He praises the former with his head and keeps the latter in his throat.

స బన్ధుర్యో హితేషు స్యాత్ స పితా యస్తు పోషకః ।
స సఖా యత్ర విశ్వాసః సా భార్యా యత్ర నిర్వృత్తిః ॥

Who befriends, he is a relative; who supports, he is a father; he is a friend, in whom there is confidence and she is wife, in whom there is pleasure.

పరోపదేశసమయే సర్వ ఏవ హి పఞ్చితాః ।
స్వానుష్ఠానస్య సమయే మునయోఽపి న పఞ్చితాః ॥

In teaching others, all are wise; but in their own actions even munis are not wise.

గుణీర్గుణం వేత్తి న వేత్తి నిర్గుణః బలిర్బలం వేత్తి న వేత్తి నిర్బలః ।
ఏకో వసన్తస్య గుణం న వాయసః కరి చ సింహస్య బలం న మూషికః ॥

The virtuous man appreciates virtue but not the bad man and the strong man appreciates the strength but not the weak. The cuckoo feels the influence of the spring but not the crow and the elephant values the strength of the lion but not the mouse.

క్షణం విత్తం క్షణం చిత్తం క్షణం జీవితమావయోః ।
యమస్య కరుణా నాస్తి ధర్మస్య త్వరితా గతిః ॥

Wealth is unstable, mind is unstable, our life too is not permanent. As Yama has no pity one should do good works quickly.

విప్రాణాం జ్ఞానతో జైష్ఠ్యం క్షత్రియాణాం తు వీర్యతః ।
వైశ్యానాం ధాన్య ధనతః శూద్రాణామేవ జన్మతః ॥

Among brahmins, seniority is considered by knowledge, among kShatriyas - by valour, among vaishyAs - by grain and money and among sudras - by birth.

శశి దివాకరయోః గ్రహపీడనం గజ భుజఙ్గమయోరపి బన్ధనమ్ ।
మతిమతాం చ విలోక్య దరిద్రతాం విధిరహో బలవానితి మే మతిః ॥

The seizure of the sun and the moon by grahas, the capture of elephants and snakes and the poverty of the wise - indicates that the fate is powerful.

వాణిజ్యే వసతి లక్ష్మీః తదర్థం కృషి కర్మణి ।
తదర్థం రాజసేవాయాం భిక్షాయాం నైవ నైవ చ ॥

Fortune as LakShmi dwells in trade, she is half in agriculture, half in serving the government, and not at all in begging.

విపది ధైర్యం తథాభ్యుదయే క్షమా
సదసి వాక్పటతా యుధి విక్రమః ।
యశసి చాభిరతిర్వ్యసనం శ్రుతౌ
ప్రకృతి సిద్ధమిదం హి మహాత్మనామ్ ॥

Courage in trouble, forbearance in prosperity, eloquence in the assembly, valour in battle, eagerness in gaining fame, attention to the holy scriptures, all these are natural to great ones.

అబ్ధవ్యమర్థం లభతే మనుష్యో దేవోఽపి తం వారయితుం న శక్తః ।
అతో న శోచామి న విస్మయో మే లలాటలేఖా న పునః ప్రయాతి ॥

Man obtains wealth he is to obtain, even god is not able to
prevent it. Therefore I neither grieve nor surprised as
the writing on the forehead will never fail.

రాజా రాష్ట్రకృతం పాపం రాజపాపం పురోహితః ।
భర్తా చ స్త్రీ కృతం పాపం శిశ్యపాపం గురుర్వజ్జేత్ ॥

The king must answer for his country's sin, the priest for the
king's sin, the
husband for his wife's sin and the guru for the disciple's sin.

గిరౌ కలాపి గగనే పయోధౌ లక్ష్మ్యస్తరేఽర్కశ్చ జలేషు పద్మమ్ ।
ఇన్ద్రియలక్ష్ణే కుముదస్య బన్ధుర్యోయస్య హృద్యో న హి తస్య దూరః ॥

The peacock is in the mountain and the clouds in the sky, the sun
is at the distance of a thousand thousand yojanas and the
lotus is in the water, the moon is two hundred thousand
yojanas away from its friend, the lily. what is dear to
one's heart is not far away.

శక్యో వారయితుం జలేన హతభుక్ ఛత్రేణ సూర్యాతపః
నాగేన్ద్రో నిశితాఙ్కుశేణ సమదో దన్తేన గౌర్గర్దభః ।
వ్యాధిః భేషజ సఙ్గహైశ్చ వివిధైర్మన్తప్రయోగైర్విషం
సర్వస్యౌషధమస్తి శాస్త్ర విహితం మూర్ఖస్య నాస్త్యౌషధమ్ ॥

It is possible to prevent fire with water, heat of the sun with an
umbrella, a strong elephant with a sharp goad, a bull or ass
with a stick, a disease with medicines, and poison by the

use of various spells. For every thing there is a remedy
provided in the scriptures but there is no remedy for a fool.

న మాతా శపతే పుత్రం న దోషం లభతే మహి ।
న హింసాం కురుతే సాధుః న దేవః సృష్టినాశకః ॥

A mother does not curse her son, the earth suffers no harm, a good
man does no violence and god does not destroy his own creation.

పిబన్తి నద్యః స్వయమేవ నామభ్యః
ఖాదన్తి న స్వాదు ఫలాని వృక్షాః ।
పయోధరాః సస్యమాదన్తి వైవ
పరోపకారాయ సతాం విభూతయః ॥

The rivers do not drink their own water, the trees do not eat
their own sweet
fruits, the clouds do not eat the crops and the riches of the good
are used
for the benefit of others.

పరోఽపి హితవాన్ బన్ధుర్బన్ధురప్యహితః పరః ।
అహితో దేహజో వ్యాధిర్హితమారణ్యమౌషధమ్ ॥

A stranger interested in our welfare is a relative and a relative
not interested in our welfare is a stranger. Disease is hurtful,
though born in our body and medicine is beneficial, though
produced in a forest.

జయోఽస్తు పాణ్డుపుత్రాణాం యేషాం పక్షే జనార్దనః ।
యతః కృష్ణస్తతో ధర్మో యతో ధర్మస్తతో జయః ॥

Success be to the sons of Pandu (Pandavas), on whose side is
JanArdana. Where Krishna is, there is justice and where

justice is, there is victory.

అనంతపారం కిల శబ్దశాస్త్రం
స్వల్పం తథాయుర్బహవశ్చ విఘ్నః ।
సారం తతో గ్రాహ్యమపాస్య ఫల్గు
హంసైర్యథా క్షీరమివాముద్బమధ్యాత్ ॥

Boundless indeed is the science of language, but life is short and
obstacles are numerous. Hence take what is good and leave
what is worthless, as geese/swan take milk from the midst of water.

Extracted from <http://www.acharyaonline.com> and reworked for
Devanagari display by Anuradha AnurAdha_rs@yahoo.co.in
Proofread by Anuradha and Sunder Hattangadi.

Subhashitam

pdf was typeset on October 3, 2021

Please send corrections to sanskrit@cheerful.com

